

Stanisław Piocha*

Kamila Radlińska**

KONKURENCJA I KONKURENCYJNOŚĆ SEKTORA BANKÓW KOMERCYJNYCH.

Zarys treści: Banki komercyjne w Polsce podjęły działania zmierzające do polepszenia konkurencyjności, dowodem na to są m.in. zmiany w wielkości aktywów i kapitałów. Konkurencyjność działalności banków mierzona tradycyjną miarą tj. marżą odsetkową NIM wykazała także tendencję wzrostową. Niniejszy referat jest jedynie wprowadzeniem do powyższego zagadnienia. Przedstawione obliczenia stanowią podstawę do dalszych rozważań i analiz w tym zakresie.

Słowa kluczowe: konkurencja, konkurencyjność, efektywność, marża odsetkowa NIM

Wstęp

We współczesnym sektorze bankowym można zaobserwować dwa zjawiska: zaawansowany proces deregulacji oraz zmianę w przyjmowanych przez banki strategiach ekspansji. Deregulacja przejawiała się przede wszystkim zniesieniem kontroli stóp procentowych i prowizji, zniesieniem kryteriów specjalizacji w działalności bankowej, zniesieniem barier utrudniających firmom oferowanie specyficznych usług, poddaniem systemu silniejszej konkurencji zagranicznej, promowaniem procesów innowacji. Wszystkie te zamierzenia w sposób istotny ugruntowują zaufanie do rynkowych mechanizmów regulacji rynków finansowych. Rosnąca skala działalności banków to następstwo pojawienia się konkurencji oraz ewoluowanie metod i instrumentów konkurowania. W związku z czym banki obierały nowe strategie rozwoju. Obecnie, nadal podobnie jak i w latach 90 XX w. celem polskiego sektora bankowego jest dążenie do poprawy konkurencyjności. Znaczenie konkurencji i konkurencyjności w sektorze finansowym stanowi przedmiot badań analityków bankowych, ponieważ poziom konkurencji w sektorze finansowym może wpływać na efektywność finansowania i dostępność usług finansowych dla firm i gospodarstw domowych oraz wpływa na jakość produktów.

Przedmiotem niniejszego referatu jest analiza konkurencyjności polskich banków komercyjnych Polski w ujęciu ilościowym i jakościowym. Jest to pole badawcze, które zasługuje, zdaniem autorów, szczególnie na zainteresowanie m.in. ze względu na wagę tematu, relatywnie niski stopień zbadania i opisanie

---

* dr hab. prof. PK, Instytut Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Koszalińska

** mgr, Instytut Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Koszalińska

zjawiska w odniesieniu do banków komercyjnych. Powyższe przesłanki skłoniły do postawienia tezy, że polski sektor bankowy umacnia swoją pozycję konkurencyjną. Głównym celem badawczym jest próba oceny zjawiska konkurencyjności w sektorze bankowym w Polsce. Do analizy wybrano lata 1997- 2005, co podyktowane zostało intensyfikacją procesów zmierzających do prawy konkurencyjności polskich banków po 1997 r.

Konkurencja i konkurencyjność banków komercyjnych.

Podejście do problemu konkurencji i konkurencyjności wymaga zastosowania szerokiej perspektywy badawczej, co wynika to z istoty konkurencji. Koncepcje rywalizacji były rozwijane przez takich klasyków ekonomii jak D. Richardo, J.S. Milla, T. Malthusa, czy A. Smitha. Istnieje wiele pozycji literatury zagranicznej dotyczącej badań poziomu konkurencji oraz jej determinant w zakresie poszczególnych sektorów gospodarki. W naukowych opracowaniach dokonane jest rozróżnienie między pojęciami konkurencji w znaczeniu konkurencji między przedsiębiorstwami, a konkurencyjnością¹. Wiele uwagi poświęcone jest czynnikom konkurencyjności, roli państwa w procesach rywalizacji, formom konkurencji czy miernikom konkurencji. Z uwagi na złożoność problematyki w rozprawie poruszone zostały tylko wybrane kwestie, które następnie zostały przełożone na warunki sektora bankowego.

Konkurencja między bankami występuje w pewnej złagodzonej formie, ponieważ istnieje konieczność utrzymania stałej współpracy z pozostałymi partnerami w zakresie wzajemnych rozliczeń². Uważa się również, że na działalność banków silny wpływ wywiera stopień stabilizacji i zaufania wobec sektora bankowego. Mimo, iż z mikroekonomicznego punktu widzenia banki są traktowane jako przedsiębiorstwa usługowe, które podlegają prawom ekonomii klasycznej i dążą przede wszystkim do maksymalizacji zysku poprzez pozyskiwanie środków finansowych w celu ich ulokowania w produkty bankowe przynoszące zysk. Jednocześnie postrzegane są jako instytucje zaufania publicznego³. Konkurencja w sektorze bankowym nie może zatem polegać na ostrym, rujnującym współzawodnictwie, a konkurenci nie mogą

---

¹ Problem ten podjęty został w oparciu o konkurencję i konkurencyjność w sektorze bankowym. Por. M. Pawłowska, *Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych*, Materiały i Studia, NBP, Warszawa czerwiec 2005, s. 10- 12; K. Stępień, *Konsolidacja a efektywność banków w Polsce*. Wydanie I, Wydawnictwa Fachowe CedeWu.pl, Warszawa 2004, s. 56- 63.

² K. Stępień, *Konsolidacja a Efektywność Banków w Polsce*. Wydanie I, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa 2004, s. 54.

³ M. Zaleska, *Instytucjonalne uwarunkowania działalności przedsiębiorstw bankowych*. Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 22, Warszawa 2002, s. 105.

sięgają do drastycznych form działania i nie mogą doprowadzać do zniszczenia swych partnerów⁴. Istnienie konieczności utrzymania stałej współpracy z pozostałymi partnerami, których na innych rynkach należałoby uznać za konkurentów oraz potrzeba funkcjonowania w warunkach stabilizacji gospodarczej i ogólnego zaufania do sektora bankowego wymusza łagodną formę konkurencji w sektorze bankowym⁵.

Definicja konkurencji między bankami zawsze porusza problem konieczności współdziałania oraz stabilności systemu finansowego. Pomimo to konkurencja pomiędzy bankami występuje. Ponieważ konkurencja jest podstawą sprawnie funkcjonującego systemu gospodarczego, w tym rynków finansowych. Jednakże stwierdzenie, że w gospodarce rynkowej konkurencja między firmami stanowi siłę napędową, w bankowości ma ograniczony zasięg. Walka konkurencyjna w sektorze bankowym nie ma charakteru tak agresywnego jak obywają się to w innych sektorach gospodarki. Sytuacja taka wynika z zagrożeń jakie silna konkurencja mogłaby uczynić dla stabilności systemu finansowego kraju. Efektem ostrej konkurencji mogłoby być np. powstania wierzycelności trudnych.

Obok pojęcia konkurencji pomiędzy podmiotami w literaturze spotkać można termin konkurencyjność, który jest niejednoznacznie rozumiany. W literaturze przedmiotu istnieje wiele definicji konkurencyjności, co wynika z szerokiego zakresu przedmiotowego terminu. Zakres przedmiotowy może odnosić się do czynnika produkcji, przedsiębiorstwa, gospodarki narodowej. W efekcie globalizacji rynków konkurencyjność stała się przedmiotem badań, dotyczących gałęzi gospodarki oraz poszczególnych gospodarek krajowych. Konkurencyjność banków należy rozumieć jako umiejętność banku do konkurowania, czego wyrazem jest przetrwanie w konkurencyjnym otoczeniu. Mechanizm konkurencji sprawia, że wygranie w sektorze bankowym wiąże się z koniecznością podejmowania przez banki działań podnoszących ich atrakcyjność. Wygrana jest możliwa tylko wówczas, gdy banki posiadają zdolność i potencjał umożliwiające osiągnięcie przewagi konkurencyjnej. Konkurencyjność banków ujawnia się przez porównanie kilku banków lub przez odnoszenie pewnych cech do przyjętych standardów porównań.

Konkurencyjność jest zwykle określana jako cecha relatywna, ujawniająca się przez porównanie np. produktów (usług) czy przedsiębiorstw. Kategoria konkurencyjności postrzegana jest wielopłaszczyznowo w relacji podmiot gospodarczy, jego potencjał, możliwości i umiejętności, a struktura rynku i występujące na nim szanse strategiczne. Konkurencyjność może być także

---

⁴ B. Kosiński, *Tendencje rozwojowe na rynku usług bankowych*, [W:] *Bankowość na świecie i w Polsce*, L. Oręziak, B. Pietrzak (red.), Olimpus, Warszawa 2000/2001, s. 129.

⁵ Szerzej m.in. B. Kosiński, *Tendencje rozwojowe na rynku usług bankowych*, [W:] *Bankowość na świecie i w Polsce*, L. Oręziak, B. Pietrzak (red.), Olimpus, Warszawa 2000/2001, s. 129- 130.

rozumiana jako zdolność do długookresowego i trwałego wzrostu lub też określana jest jako właściwość danej firmy, polegająca na utrzymaniu wysokiej efektywności i produktywności⁶. Konkurencyjność to zdolność do sprawnego realizowania celów na rynkowej arenie konkurencji⁷. Zdolność ta wymaga rozwijania potencjałów konkurencyjności w celu uzyskiwania przewagi konkurencyjnej, pozwalającej na efektywne kreowanie atrakcyjnych ofert rynkowych. Podobnie konkurencyjność jest traktowana w ujęciu Komisji UE. Konkurencyjność to zdolność do sprostania konkurencji międzynarodowej⁸. Zdolność konkurencyjna danego kraju jest rezultatem przekształcania zasobów danego kraju bądź to już istniejących, bądź to wytworzonych dzięki procesom w wyniki ekonomiczne, które są weryfikowane w konkurencji na rynkach międzynarodowych⁹.

Konkurencyjność była zawsze istotnym warunkiem powodzenia przedsiębiorstw. Dlatego kluczowym zadaniem zarządzania przedsiębiorstwem jest zapewnienie pożądanego poziomu konkurencyjności. Procesy prowadzące do uzyskania odpowiedniego poziomu konkurencyjności muszą być planowane, systematycznie wdrażane i kontrolowane. Stąd rośnie ranga strategii konkurencji, rozumianych jako kompleksowe, długofalowe koncepcje tworzenia względnie trwałych przewag wobec wszystkich uczestników otoczenia konkurencyjnego.

Termin konkurencyjność banków w literaturze przedmiotu zamiennie używany jest z terminami pozycja konkurencyjna oraz przewaga konkurencyjna, korzyść konkurencyjna czy zdolność konkurencyjna.

Czynniki konkurencyjności banków

W historycznie ukształtowanym rozumieniu konkurencyjność przedsiębiorstw, gospodarek narodowych przypisywana była czynnikom statycznym tj. korzyściom skali, niskim kosztom jednostkowym czy tańszemu dostępowi (często zagwarantowanemu przez politykę państwa) do czynników produkcji. Dzisiejszy rozwój rynków przewartościował istotność tego podejścia, szczególnie w odniesieniu do rynków finansowych. Bardziej adekwatne wydaje się być zastosowanie podejścia dynamicznego¹⁰. M.E. Porter wypowiadał się na

---

⁶ K. Stępień, *Konsolidacja a efektywność banków w Polsce*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa 2004, s. 56-63.

⁷ M.J. Stankiewicz (red.), *Determinanty konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Sposoby i warunki umacniania konkurencyjności przedsiębiorstw w perspektywie globalizacji gospodarki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 9.

⁸ Z. Wysokińska, J. Witkowska, *Integracja europejska. Rozwój rynków*, PWN, Warszawa 2001, s. 204.

⁹ *The World Competitiveness Report 1994*, UN Publications, New York 1994, s.18.

¹⁰ Podejście dynamiczne zostało zaproponowane przez M.E. Portera z Harvard Business School. M.E. Porter, *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*,

temat konkurencji i konkurencyjności, czynnikami determinującymi konkurencyjność według Portera są: strategia firmy, sytuacja na rynku czynników produkcji, sytuacja na rynku popytu, dobrze rozwinięte przemysły pokrewne czy współpracujące. Przewaga konkurencyjna jest efektem walki konkurencyjnej, w której zasadniczą rolę trzeba przypisać innowacjom i stałemu doskonaleniu oferowanych wyrobów. Należy podkreślić, że dynamicznie ujmowana konkurencyjność może być także kształtowana przez politykę publiczną (np. systemy edukacyjne, zamówienia publiczne granty na badania podstawowe).

Każdy sektor gospodarki ma pewne charakterystyczne cechy struktury. Analiza strukturalna pozwala na poznanie kluczowych czynników konkurencyjności w danej gałęzi przemysłu (w tym także bankowości). Czynniki związane z charakterystyką strukturalną, z ewolucją zmian regulacyjnych i środowiskowych, które zaszły w ciągu ostatnich lat, są: bariery wejścia do konkurencji (np. wielkość, zakres, przewaga kosztowa, wymagania kapitałowe, regulacje rządowe czy zróżnicowanie produkcji), siła negocjatorska w stosunku do dostawców i nabywców, substytucja nowymi produktami oraz poziom współzawodnictwa¹¹. Pojawienie się konkurencji w sektorze bankowym, w świetle wyznaczników strukturalnych, wydaje się być następstwem deregulacji, globalizacji i atrakcyjności sektora bankowego. Wzrost konkurencji cenowej spowodował zmiany struktury usług finansowych. Silna konkurencja zagroziła tradycyjnemu sektorowi bankowemu we wszystkich segmentach rynku. Skutkowało to m.in. ogólnym spadkiem marży pośrednictwa kompensowany relatywnym wzrostem dochodu z głównych produktów finansowych. Założenia M.E. Portera szczególnie dobrze nadają się do analizy rynków finansowych i bankowych, ponieważ dynamika procesów rozwojowych i innowacyjnych jest szczególnie wysoka. Bankowość jest dziedziną dynamicznych zmian, powodujących spadek znaczenia tradycyjnych aspektów konkurencyjności.

Inne podejście do czynników sprzyjających polepszaniu konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym banków wyróżnia źródła wewnątrz przedsiębiorstwa oraz źródła zewnętrzne¹². W świetle tego podziału W. Baka formułuje szczegółową listę determinant konkurencyjności np. tradycje gospodarowania oraz osiągnięty poziom rozwoju i nowoczesności całej gospodarki narodowej, w tym zwłaszcza stopień jej monetyzacji i ubankowienia, realizowaną politykę

PWE, Warszawa 1998; M.E. Porter, *The competitive advantage of nations: with a new introduction*, Free Press, New York 1990.

¹¹ M.E. Porter, *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, PWE, Warszawa 1998, s. 226.

¹² H.G. Adamkiewicz- Drwiłło, *Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw*, PWN, Warszawa 2002, s. 129.

gospodarczą, a w szczególności politykę pieniężną itd.¹³. Czynniki przyczyniające się do wzrostu konkurencyjności banków można podzielić także na takie, których charakter jest mierzalny i takie, które decydują o jakości banku, jego produktach i działalności operacyjnej. Podział czynników wzmacniających siłę konkurencyjną banku dzieli czynniki na: grupę czynników o charakterze ilościowym oraz grupę czynników o charakterze jakościowym¹⁴.

Czynniki konkurencyjności banków, podobnie jak pozostałych przedsiębiorstw na rynku mogą być źródła konkurencyjności, którymi są: zysk, rentowność, wielkość, zasoby kapitałowe, doświadczenie personelu, etyka postępowania organizacji, zdobywanie i utrzymywanie klientów, jasno określona strategia rynkowa¹⁵. Przykładem tradycyjnych czynników konkurencyjności banków może być: wielkość oraz wyposażenie banków w nowoczesne technologie informatyczne¹⁶.

Ewolucja struktury sektora bankowego od struktury oligopolu do struktury konkurencji monopolistycznej przejawiała się m.in. występowaniem zmian w zachowaniu konkurencyjnym banków. Jednym z obszarów walki konkurencyjnej stała się polityka cenowa. W sektorze bankowym obejmuje ona politykę podwyższania stóp procentowych depozytów, przy jednoczesnym obniżaniu oprocentowania kredytów, politykę kosztu kredytu oraz politykę kosztu operacji pośredniczących¹⁷. Funkcjonowanie w warunkach konkurencji, w których istnieje ryzyko utraty klientów, wywarło tendencję do ujednoczenia stawek procentowych i prowizyjnych w skali całego rynku¹⁸. Na konkurencyjność polskiej bankowości istotny wpływ miały także zewnętrzne determinanty¹⁹. Transformacja rynkowa polskiej gospodarki, napływ

---

¹³ W. Baka, *Polski sektor bankowy na tle bankowości europejskiej- w kierunku podwyższania konkurencyjności*, [W:] *Integracja europejska a strategie banków komercyjnych*, W. Baka (red.) Międzynarodowa Szkoła Bankowości i Finansów, Katowice 1998, s. 89.

¹⁴ I. Pyka, *Konkurencyjność polskiego sektora banków komercyjnych* [W:] M. Syrek (red.), *Konkurencyjność polskiej gospodarki wobec perspektywy jej integracji ekonomicznej z Unią Europejską*, Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, Katowice 1999, s. 41- 42.

¹⁵ Por. W.L. Jaworski, *Banki polskie- warunki przetrwania*, [W:] *Finanse: bankowość- dźwignie wzrostu gospodarczego*. Część I, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin-Międzyzdroje 1998, s. 283; G. Rogowski, *Metody analizy i oceny działalności banku na potrzeby zarządzania strategicznego*, Poznań 1998, s. 71- 72.

¹⁶ K. Stępień, *Konsolidacja a efektywność banków w Polsce*. Wydanie I, Wydawnictwa Fachowe CedeWu.pl, Warszawa 2004, s. 65.

¹⁷ Z. Dobosiewicz, *Podstawy bankowości*, PWN, Warszawa 2000, s. 41.

¹⁸ B. Kosiński, *Zarządzanie przedsiębiorstwem bankowym*, Poltext, Warszawa 1999, s. 101.

¹⁹ I. Pyka, *Konkurencyjność polskiego sektora banków komercyjnych* [W:] M. Syrek (red.), *Konkurencyjność polskiej gospodarki wobec perspektywy jej integracji*

inwestorów zagranicznych, integracja Polski z Unią Europejską, globalizacja rynków finansowych. Powodują one destabilizację funkcji oraz warunków funkcjonowania banków komercyjnych.

Omówione czynniki konkurencyjności banków stanowią podstawę do analizy teoretycznej przemian bankowości w Polsce. Bankowość w Polsce, podobnie jak na świecie w ostatniej dekadzie XX w. oraz na początku XXI w. doświadczyła wzmożonej presji konkurencji. Możliwości jakie oferuje globalny rynek tj. wielkość, zróżnicowanie działań, segmentacja i innowacje²⁰ skłaniają banki do stałego polepszania swojej konkurencyjności. Za najistotniejsze czynniki konkurencyjności, w literaturze przedmiotu uważa się: wielkość banku, efektywność działania oraz szeroko rozumianą zdolność do zmieniających się warunków otoczenia²¹. Dlatego, banki w Polsce, podobnie jak na świecie dość powszechnie podejmują działania zmierzające do polepszania swojej pozycji konkurencyjnej. Połączenia, przejęcia i porozumienia wydają się właściwym środkiem ekspansji na rynkach finansowych. Nie jest to oczywiście jedyna możliwa strategia, choć gdy będzie zgodna z właściwą strategią segmentacji²² to bank ma szanse na sukces.

Analiza czynników konkurencyjności Polskich banków komercyjnych.

Przedmiotem badania jest analiza konkurencyjności polskich banków w aspekcie ilościowych i jakościowych determinant konkurencyjności. Jest to pole badawcze, które zasługuje, zdaniem autorów, szczególnie na zainteresowanie m.in. ze względu na wagę tematu, relatywnie niski stopień zbadania i opisania zjawiska w odniesieniu do banków komercyjnych. Powyższe przesłanki skłoniły do postawienia tezy, że zmiany zachodzące w sektorze banków komercyjnych pozytywnie wpływają na ich konkurencyjność. Głównym celem badawczym jest próba oceny wpływu przemian zachodzących w sektorze bankowym w Polsce na jego konkurencyjność. Do analizy wybrano lata 1997- 2005, co podyktowane zostało stabilizacją procesów deregulacji oraz wyborem mniej agresywnych strategii rozwoju bankowości. Badanie empiryczne oparto na próbie 20 największych

---

ekonomicznej z Unią Europejską, Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, Katowice 1999, s. 36- 40.

²⁰ J. Canals, *Strategie konkurencyjne w europejskiej bankowości*, PWN, Warszawa 1997, s. 264.

²¹ K. Stępień, *Konsolidacja a efektywność banków w Polsce*. Wydanie I, Wydawnictwa Fachowe CedeWu.pl, Warszawa 2004, s. 69.

²² Sfera usług finansowych ma wiele zróżnicowania pod względem preferencji klientów, działa na wielu różnych rynkach i stosuje zróżnicowaną geograficznie segmentację. W przypadku segmentacji ważne jest precyzyjnie zdefiniowana relacja produkt- klient. Szerzej m.in. J. Canals, *Strategie konkurencyjne w europejskiej bankowości*, PWN, Warszawa 1997, s. 321.

banków komercyjnych w Polsce. Źródłem danych empirycznych były audytowane bilanse oraz rachunki zysków i strat publikowane w Monitorze Polskim B.

Oceniając konkurencyjność polskich banków komercyjnych w aspekcie czynników ilościowych tj. m.in. wielkości kapitału banku, jego rozmiaru i struktury, nowoczesności technologii bankowych, zasięgu oddziaływania banku sektor usług bankowych wykazuje tendencję rosnącą. Polski sektor bankowy jest sektorem stosunkowo małym, suma aktywów 20 największych banków (które stanowią ok. 90% całkowitej wielkości aktywów sektora bankowego) w 2005r. wynosiła 452'807,49 mld PLN tj. ok. 180 mld USD, przy czym suma aktywów 4 największych banków (stanowiących ok. 45% całkowitej wielkości sektora bankowego) wynosiła 252'690,65 mld PLN tj. ok. 100 mld USD. W literaturze przyjmuje się, że suma aktywów umożliwiająca normalne funkcjonowanie banku powinna być na poziomie 50 mld USD²³, banki z mniejszą wartością aktywów nie mogą świadczyć usług na wysokim poziomie, gdyż nie są w stanie zainwestować w nowoczesne rozwiązania technologiczne. Czy też, że wielkość zapewniająca konkurencyjność banku jest uwarunkowana perspektywą rynkową. Optymalna wartość rynkowa dla banku europejskiego powinna wynosić 65 mld USD²⁴. Na podstawie obserwacji dynamiki wzrostu wielkości aktywów można jednak sformułować tezę, że polski sektor bankowy umacnia swoją pozycję konkurencyjną. Na początku analizy (1997r.) suma aktywów 20 największych banków komercyjnych w Polsce nie przekraczała 160 mld PLN tj. ok. 45 mld USD. Wielkość ta konsekwentnie rosła, w 2000 r. suma 20 największych banków komercyjnych w Polsce była wyższa o 83% w stosunku do 1997 r., a w 2005 r. była niemal 3 razy większa niż analogiczna wielkość z roku 1997 r. Wykres 1 pokazuje wielkość aktywów 20 największych (w 2005 r.) banków komercyjnych.

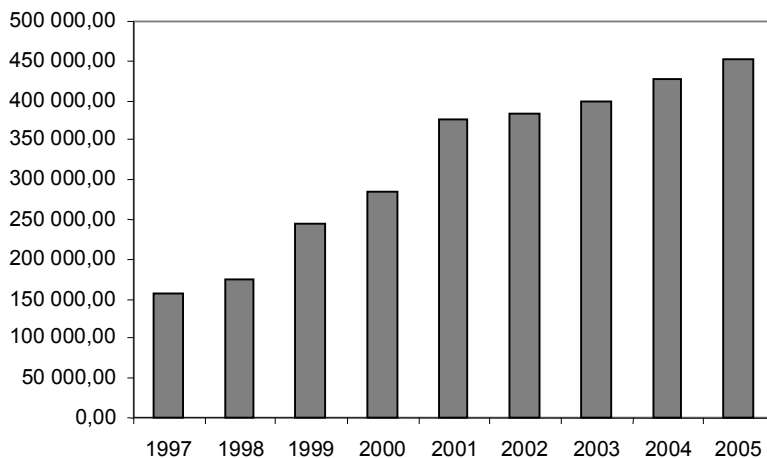
---

²³ E.E. Crutchfield, *The High Touch Solution, The Bankier* 1998, s. 14- 15.

²⁴ Podaję za K. Stepień, *Konsolidacja a efektywność banków w Polsce*. Wydanie I, Wydawnictwa Fachowe CedeWu.pl, Warszawa 2004, s. 69.

Wielkość aktywów banków komercyjnych w Polsce w latach 1997-2005 (mld PLN).

Wykres 1. Wielkość aktywów banków komercyjnych w Polsce w latach 1997- 2005 (mld PLN).

Diagram 1. Largeness of asset of commercial bank in Poland in years 1997- 2005 (mld PLN).

Źródło: opracowanie własne na podstawie GINB.

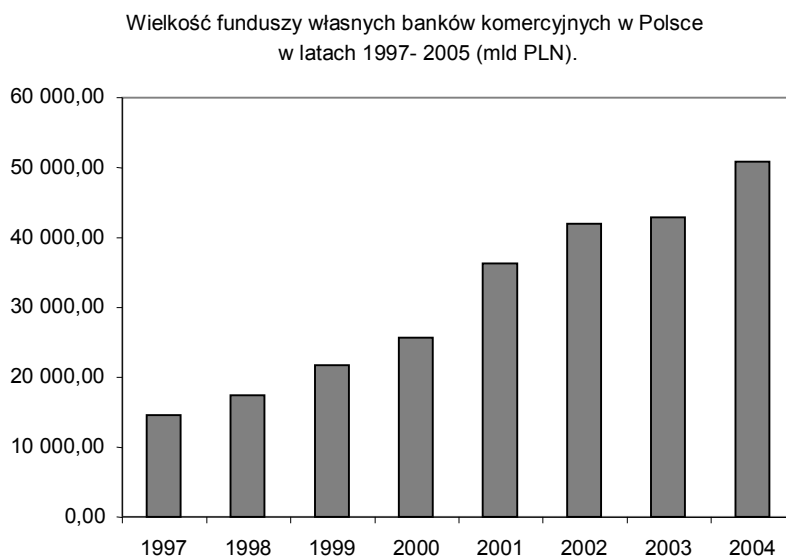
Source: author's own research from GINB.

Niska nowoczesność technologii i braki w informatycznym wyposażeniu będące wynikiem zacofania polskiego sektora bankowego z okresu przed 1990 rokiem zostały zniwelowane. Polskie banki dzisiaj są zaawansowane w wykorzystywaniu najnowszych technologii informatycznych. Oferują nowoczesne produkty bankowe, które nie odbiegają jakością od produktów oferowanych w bankach innych krajów UE²⁵. Choć nadal wymagają nakładów w wyposażenie w kapitał finansowy.

Wyposażenie w fundusze własne to kolejny czynnik konkurencyjności banków. Przyjmuje się, że przy posiadanych kapitałach i działając zgodnie z zasadami bankowego rzemiosła, polskie banki mogą powiększyć swoje aktywa 10% do 30% (w zależności od banku), natomiast każdy przyrost kapitału może powiększyć ich aktywa mniej więcej o piętnastokrotność przyrostu kapitału²⁶. Wykres 2 obrazuje stan wyposażenia w fundusze własne 20 największych banków komercyjnych w Polsce w latach 1997- 2004.

²⁵ M. Pawłowska, *Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych*, Materiały i studia, NBP, Warszawa czerwiec 2005 r., s. 6.

²⁶ G. Wojtowicz, *Za małe fundusze za małe aktywa*, Bank 1998, Nr 11.

Wykres 2. Wielkość funduszy własnych banków komercyjnych w Polsce w latach 1997- 2004 (mld PLN).

Diagram 2. Largeness of fund of personal commercial bank in poland in years 1997 - 2004 (mld PLN).

Źródło: opracowanie własne na podstawie GINB.

Source: author's own research from GINB.

Na wykresie wyraźnie widać, że fundusze własne 20 największych banków komercyjnych także charakteryzowały się tendencją wzrostową. W 2000 r. ich wielkość była większa o ok. 78% w stosunku do wielkości funduszy własnych w 1997 r. tendencja ta utrzymała się do 2004r. Można zauważyć, że aktywa i fundusze własne 20 największych (w 2005r.) banków komercyjnych w Polsce wykazują tendencję rosnącą, przy czym przyrost wartości aktywów jest szybszy niż przyrost funduszy własnych. Także relacja aktywów do funduszy własnych 20 największych banków komercyjnych w Polsce w badanym okresie ulegała zmianom. W początku okresu analizy tj. 1997 r. wynosiła 10,7 w 1999 r. osiągnęła wartość 11,3 po czym zaczęła spadać i 2004 r. osiągnęła najniższą wartość tzn. 8,4. Banki komercyjne w badanym okresie starały się tak formułować nowe strategie rozwoju oraz poszukiwać optymalną struktury aktywów i pasywów, aby osiągnąć jak najlepsze wyników finansowych.

Poprawę konkurencyjności można zauważyć także przez pryzmat czynników jakościowych. Czynniki jakościowymi są m.in. zdolności banku do generowania nadwyżki, rentowność kapitału finansowego, jakość produktów bankowych i ich innowacyjność, kwalifikacje kadry bankowej. Najczęściej podkreślanym czynnikiem konkurencyjności polskich banków jest zdolność

banku do generowania nadwyżki. Źródłem tej zdolności niewątpliwie jest marża odsetkowa NIM (ang. net interest margin) stanowiąca różnicę pomiędzy oprocentowaniem depozytu i kredytu bankowego. Marża odsetkowa pełni funkcję czynnika wzmacniającego konkurencyjność polskiego sektora bankowego²⁷. O wzrastającym poziomie konkurencji w polskim sektorze bankowym świadczy malejący poziom marży odsetkowej NIM. Tabela 1 przedstawia poziom kształtowania się dla pięciu i dwudziestu największych banków komercyjnych w 2005 r.

Tabela 1. Marża odsetkowa 5 i 20 największych banków komercyjnych w Polsce w latach 1997- 2005.

Table 1. Net interest margin 5 and 20 biggest commercial banks in Poland in years 1997 – 2005.

Lp	Nazwa banku	1997	1998	1999	2000	2001
1	PKO BP SA	4,59%	3,90%	4,47%	4,84%	4,99%
2	Bank Pekao SA	2,73%	2,44%	3,40%	3,82%	3,84%
3	Bank BPH SA	6,70%	5,06%	4,37%	4,51%	2,52%
4	ING Bank Śląski SA/ Bank Śląski SA	7,27%	5,37%	4,46%	3,63%	1,77%
5	Bank Handlowy w Warszawie	4,79%	4,30%	3,13%	3,45%	2,31%
X	NIM dla 20 największych banków	5,69%	5,32%	4,07%	3,91%	3,21%

Lp	Nazwa banku	2002	2003	2004	2005
1	PKO BP SA	4,20%	4,09%	4,11%	3,89%
2	Bank Pekao SA	4,41%	3,77%	3,81%	3,79%
3	Bank BPH SA	2,79%	2,61%	2,54%	3,42%
4	ING Bank Śląski/ Bank Śląski	3,77%	3,04%	2,38%	1,71%
5	Bank Handlowy w Warszawie	2,14%	2,19%	2,66%	3,12%
X	NIM dla 20 największych banków	3,71%	3,48%	3,81%	4,24%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GINB.

Source: author's own research from GINB.

W polskim systemie bankowym można zaobserwować tendencję spadkową poziomu tego współczynnika, jakkolwiek w Polsce jest on nadal dwukrotnie wyższy niż w krajach wysokorozwiniętych. Do zmniejszenia marży odsetkowej netto przyczynił się głównie spadek nominalnych stóp procentowych, będący

²⁷ Z. Wilkowicz, Marża nie daje się ścisnąć, Gazeta Bankowa 1999, Nr 42.

efektem obniżania się wskaźnika inflacji. Zachowanie się marży odsetkowej należy przypisać rosnącemu popytowi na kredyt bankowy. W wyjściowym okresie marża odsetkowa wynosiła dla 20 największych banków komercyjnych 5,69%, podczas gdy w 2001 r. poziom marży NIM zmalał do 3,21%. Zatem w badanym okresie marża odsetkowa zmniejszyła się o ponad 2%. Przyczyn tego zjawiska należy upatrywać w rosnącym popycie na kredyt hipoteczny. Nieznaczny wzrost marży odsetkowej zaobserwować można w 2004 i 2005 r. Marża odsetkowa w polskim sektorze bankowym powinna nadal spadać w miarę narastania konkurencji o klienta.

Ponadto, w literaturze przedmiotu za przyczyny wysokiej konkurencji panującej w obrębie polskiego sektora bankowego uważa się niskie bariery wejścia na oraz wysoki udział kapitału zagranicznego. Banki komercyjne w Polsce w swoich strategiach rozwoju zmuszone były uwzględnić czynniki zewnętrzne tj. wzrost konkurencji między bankami, konsolidację w systemie bankowym, harmonizację polskiego prawa finansowego z regulacjami Unii Europejskiej oraz zmiany w technologiach informatycznych i telekomunikacyjnych. Sprostanie narastającej konkurencji było w wielu przypadkach przyczyną wyboru strategii koncentracji. W Polsce w latach 1997-2003 zgodnie z tendencjami na światowych rynkach, nastąpiło nasilenie procesów konsolidacyjnych, prowadzących do zmian koncentracji.

Podsumowanie

Działania podjęte przez polskie banki komercyjne przyczyniły się do wzrostu ich konkurencyjności. Zmiany w wielkości aktywów i kapitałów nie pozostawiają wątpliwości, iż proces przemian jest skoncentrowany na podwyższanie konkurencyjności polskich banków. Konkurencyjność działalności banków mierzona tradycyjną miarą tj. marżą odsetkową NIM wykazała wyraźnie tendencję wzrostową.

Niniejszy referat nie wyczerpuje tematu, lecz jest jedynie wprowadzeniem do powyższego zagadnienia. Przedstawione obliczenia stanowią podstawę do dalszych rozważań i analiz w tym zakresie.

BIBLIOGRAFIA

1. Adamkiewicz- Drwiłło H.G., *Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw*, PWN, Warszawa 2002.
2. Baka W., *Polski sektor bankowy na tle bankowości europejskiej- w kierunku podwyższania konkurencyjności*, [W:] Integracja europejska a strategie banków komercyjnych, Baka W. (red.) Międzynarodowa Szkoła Bankowości i Finansów, Katowice 1998.
3. Canals J., *Strategie konkurencyjne w europejskiej bankowości*, PWN, Warszawa 1997.
4. Crutchfird E.E., *The High Otuch Solution*, The Bankier 1998.
5. Dobosiewicz Z., *Podstawy bankowości*, PWN, Warszawa 2000.

6. Jaworski W.L., *Banki polskie- warunki przetrwania*, [W:] *Finanse: bankowość- dźwignie wzrostu gospodarczego*. Część I, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin- Międzyzdroje 1998.
7. Kosiński B., *Tendencje rozwojowe na rynku usług bankowych*, [W:] *Bankowość na świecie i w Polsce*, Oreziak L., Pietrzak B. (red.), Olimpus, Warszawa 2000/2001.
8. Kosiński B., *Zarządzanie przedsiębiorstwem bankowym*, Poltext, Warszawa 1999.
9. Pawłowska M., *Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych*, Materiały i studia, NBP, Warszawa czerwiec 2005 r.
10. Pyka I., *Konkurencyjność polskiego sektora banków komercyjnych* [W:] *Konkurencyjność polskiej gospodarki wobec perspektywy jej integracji ekonomicznej z Unią Europejską*, Syrek M. (red.), Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, Katowice 1999.
11. Porter M.E., *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, PWE, Warszawa 1998.
12. Rogowski G., *Metody analizy i oceny działalności banku na potrzeby zarządzania strategicznego*, Poznań 1998.
13. Stankiewicz M.J. (red.), *Determinanty konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Sposoby i warunki umacniania konkurencyjności przedsiębiorstw w perspektywie globalizacji gospodarki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.
14. Stępień K., *Konsolidacja a efektywność banków w Polsce*. Wydanie I, Wydawnictwa Fachowe CedeWu.pl, Warszawa 2004.
15. *The World Competitiveness Report 1994*, UN Publications, New York 1994.
16. Wilkowicz Z., *Marża nie daje się ścisnąć*, Gazeta Bankowa 1999, Nr 42.
17. Wojtowicz G., *Za małe fundusze za małe aktywa*, Bank 1998, Nr 11.
18. Wysokińska Z., Witkowska J., *Integracja europejska. Rozwój rynków*, PWN, Warszawa 2001.
19. Zaleska M., *Instytucjonalne uwarunkowania działalności przedsiębiorstw bankowych*. Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 22, Warszawa 2002.

COMPETITION AND COMPETITIVENESS OF SECTOR OF COMMERCIAL BANK

Operations taken have contributed to their growth of competitiveness by polish commercial banks. Changes in largeness of asset and doubts do not leave capitals, that process of conversion is concentrated on scaling up of polish competitiveness of bank. Competitiveness of activity of bank gauged traditional measure net interest margin it has exerted upward trend distinctly. It does not exhaust the present abstract theme, but there is input to above-mentioned question

only. Introduced accounts present base for farthest consideration and in this range analyses.